

Amonit z Vršatských bradiel

Zbierka mesiaca november 2024

Zbierkovým predmetom mesiaca november 2024 je skamenelina schránky amonita. Skamenelina má priemer 7cm, nájdená bola na Vršatských bradlách, nad obcou Vršatské Podhradie (okres Ilava) a do fondu múzea sa dostala v roku 2015.

Skameneliny pútali pozornosť človeka už od praveku. Pravekí ľudia nájdené skameneliny nosili do svojich obydlí a pravdepodobne slúžili ako dekorácia. V stredoveku sa ľudia domnievali, že skameneliny amonitov sú skamenené zvinuté hady. Dokonca im dokresľovali hadie hlavy a obchodovali s nimi. Ľudia si v minulosti mysleli, že amonity majú liečivú moc, odháňajú blesky od príbytkov, chránia ľudí pred urieknutím a pod. V súčasnosti si stále mnoho laikov myslí, že skamenelina amonita je skamenená slimačia ulita. Čo nám o amonitoch hovorí veda?

Amonity sú vyhynutá skupina vodných živočíchov - hlavonožcov, príbuzných dnešných chobotníc. Žili od obdobia *devónu* (pred 409 miliónmi rokov) do konca *kriedy* (pred 66 miliónmi rokov). Vyskytovali sa vo všetkých moriach a oceánoch po celom svete. Obývali špirálovito zatočené schránky, pripomínajúce baraní roh, preto boli pomenované podľa egyptského boha *Amona*, ktorý je symbolizovaný s baranou hlavou. Schránka bola delená na komôrky vyplnené plynom, čo umožňovalo voľné plávanie. V poslednej komôrke sa nachádzalo telo živočicha. Zo schránky mu vyčnievala hlavová časť s množstvom chápadiel, ktoré mu pomáhali pri pohybe a love. Živili sa zooplanktónom. V prípade nebezpečenstva sa stiahli do svojej **schránky – zaviečkovali** sa. Nebezpečenstvo pre nich predstavovali hlavne morské plazy – *mosasaury*, ktorým slúžili ako potrava.

Amonity žili blízko morského dna, vo väčších hĺbkach. Ich veľkosť sa pohybovala od 1 cm až po 2,5 m. S najväčšou pravdepodobnosťou boli oddeleného pohlavia s výrazným pohlavným dimorfizmom. Samičie schránky boli väčšie ako samčie. Samce mali často na ústí zložitú útvary, ktoré im slúžili na prichytenie samičky pri párení. Predpokladá sa, že sa rozmnožovali kladením obrovského množstva vajčiek na morské dno.

Zánik amonitov nastal pravdepodobne pred **približne** 66 miliónmi rokov, kedy vyhynuli aj dinosaury **pravdepodobne** vplyvom pádu meteoritu na Zem. V morských usadeninách sa do dnešných dní zachovali skamenené schránky amonitov. Nájsť ich môžeme po celom svete, kde sa v minulých geologických dobách nachádzalo more alebo oceán. Aj územie Slovenska sa nachádzalo pod vodou, a tak aj v usadených horninách v okolí Považskej Bystrice môžeme nájsť stopy po prehistorických obyvateľoch vôd.

TEXT: Ing. Žaneta Adamčíková
GRAFIKA: Mgr. Janka Chudovská
©Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici